

Teoretyczne podstawy informatyki

Wykład 8b:
Algebra relacyjna

<http://hibiscus.if.uj.edu.pl/~erichter/Dydaktyka2009/TPI-2009>

Algebra relacyjna

- Algebra relacyjna (*ang. relational algebra*) to specjalny język opracowany w celu ułatwienia i sformalizowania zapytań realizowanych w bazach danych.
- Umożliwia przekształcanie wyrażeń realizujących zapytania za pomocą odpowiednich praw algebraicznych.

Operandy algebry relacyjnej

- W algebrze relacyjnej operandami są relacje.
- Operandy mogą być albo stałymi (konkretnymi relacjami) albo zmiennymi reprezentującymi nieznaną relację.
- Każdy operand jest zgodny ze specyficznym schematem – jest listą atrybutów będących nazwami kolumn relacji.
- Przykład:
  - Schematem relacji jest $\{A, B, C\}$, zaś należące do niej krotki to $(0,1,2)$, $(0,3,4)$ oraz $(5,2,3)$.

A	B	C
0	1	2
0	3	4
5	2	3

Operatory dla zbiorów w algebrze relacyjnej

□ Suma, przecięcie oraz różnica zbiorów

- Dodatkowe założenie w stosunku do tego co już znamy z operacji na zbiorach to to, że schematy operandów muszą być takie same.

relacja R

A	B
0	1
2	3

relacja S

A	B
0	1
4	5

$R \cup S$

A	B
0	1
2	3
4	5

$R \cap S$

A	B
0	1

$R \setminus S$

A	B
2	3

- Relacje są zbiorami nie mogą więc zawierać dwóch lub więcej kopii tej samej krotki.

Operator selekcji (*ang. selection operator*)

- ❑ Operuje na pojedynczej relacji będącej jego operandem, ale zawiera także dodatkowe wyrażenia warunkowe stanowiące jego parametry.
- ❑ Operator selekcji zapisujemy w postaci:

$$\sigma_C(R)$$

R – relacja

C – warunek

- ❑ Warunek **C** może zawierać stałe, jak i operandy będące atrybutami ze schematu relacji **R**.
- ❑ Operatorami wykorzystywanymi w warunku **C** są typowe wyrażenia warunkowe z języka programowania **C**, czyli wyrażenia złożone z porównań arytmetycznych oraz logicznych łączników.
- ❑ Wynikiem operacji jest relacja której schemat jest identyczny ze schematem relacji **R**.
- ❑ W relacji tej umieszczamy wszystkie krotki **t** z relacji **R**, dla których warunek **C** jest prawdziwy po podstawieniu za każdy atrybut **A** właściwej dla niej składowej krotki **t**.

Przykład: Relacja ZSO Zajęcia-StudentID-Ocena

Zajęcia	Student ID	Ocena
CS101	12345	5.0
CS101	67890	4.0
EE200	12345	3.0
EE200	22222	4.5
CS101	33333	2.0
PH100	67890	3.5

Operator selekcji

$\sigma_{\text{Zajęcia} = \text{„CS101”}}$ (ZSO)

Zajęcia	Student ID	Ocena
CS101	12345	5.0
CS101	67890	4.0
CS101	33333	2.0

Operator rzutowania (*ang. projection operator*)

- ❑ Operuje na pojedynczej relacji będącej jego operandem, ale zawiera także dodatkowe wyrażenia warunkowe stanowiące jego dodatkowe parametry.
- ❑ Operator rzutowania zapisujemy w postaci:

$$\pi_{B_1, B_2, \dots, B_n}(R)$$

R – relacja

$B_1, B_2, \dots, B_n$ - atrybuty

- ❑ Jeśli R jest relacją ze zbiorem atrybutów $\{A_1, A_2, \dots, A_k\}$ oraz $(B_1, B_2, \dots, B_n)$ jest listą pewnych atrybutów A , to $\pi_{B_1, B_2, \dots, B_n}(R)$, czyli **rzutowanie relacji R na atrybuty $B_1, B_2, \dots, B_n$** jest zbiorem krotek utworzonych przez wybranie z każdej krotki t tylko atrybutów $B_1, B_2, \dots, B_n$.
- ❑ Jedna lub więcej krotek może posiadać te same wartości atrybutów $B_1, B_2, \dots, B_n$.
- ❑ Jako wynik operacji rzutowania pojawia się tylko jedna taka krotka.

Przykład: Relacja ZSO Zajęcia-StudentID-Ocena

zajęcia	student ID	ocena
CS101	12345	5.0
CS101	67890	4.0
EE200	12345	3.0
EE200	22222	4.5
CS101	33333	2.0
PH100	67890	3.5

Operator rzutowania

$\pi_{\text{StudentID}} (\sigma_{\text{Zajęcia} = \text{„CS101”}} (\text{ZSO}))$

Student ID
12345
67890
33333

Operator łączenia (*ang. join operator*)

- Umożliwia nam przechodzenie z jednej relacji do drugiej.
- Operator łączenia zapisujemy w postaci **&&**
- Przypuśćmy, że mamy dwie relacje **R** i **S**, których zbiory atrybutów (schematy) mają odpowiednio postać $\{A_1, A_2, \dots, A_n\}$ oraz $\{B_1, B_2, \dots, B_m\}$
- Z obu zbiorów wybieramy po jednym atrybucie – powiedzmy **A_i** i **B_j** – i te atrybuty są parametrami naszej operacji złączenia, której argumentami są relacje **R** i **S**.
- Złączenie relacji R i S zapisujemy:

$$\begin{array}{ccc} & \&\& & \\ \mathbf{R} & & \mathbf{S} \\ & \mathbf{A}_i = \mathbf{B}_j & \end{array}$$

i jest utworzone w wyniku porównania każdej krotki **r** z relacji **R** z każdą krotką **s** z relacji **S**.

- Jeśli składowa **r** odpowiadająca atrybutowi **A_i** jest równa składowej **s** odpowiadającej atrybutowi **B_j** to tworzymy jedną krotkę.
- Schemat złączonej relacji jest $\{A_1, A_2, \dots, A_n, B_1, B_2, \dots, B_{j-1}, B_{j+1}, \dots, B_m\}$
- A więc atrybut **B_j** się nie pojawia.
- Jeżeli atrybuty **A_i** i **B_j** mają tę samą nazwę to mówimy o złączeniu naturalnym.

Przykład

ZDG

Zajęcia	Dzień	Godzina
CS101	Pn	9.15
CS101	S	9.15
EE200	Pt	8.30
EE200	W	13.00
CS101	Pt	9.15

ZK

Zajęcia	Klasa
CS101	Aula
EE200	Hala
PH100	Laborat

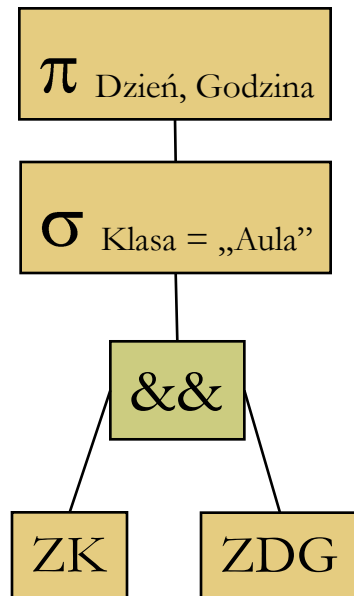
Operacja łączenia
&&
ZK Zajęcia = Zajęcia ZDG

Zajęcia	Klasa	Dzień	Godzina
CS101	Aula	Pn	9.15
CS101	Aula	S	9.15
EE200	Hala	Pt	8.30
EE200	Hala	W	13.00
CS101	Aula	Pt	9.15

Drzewa wyrażeń dla algebry relacyjnej

Drzewo wyrażenia algebry relacyjnej:

$\pi_{\text{Dzień, Godzina}} (\sigma_{\text{Klasa} = \text{„Aula”}} (\text{ZK} \ \&\& \ \text{ZDG}))$

Wynik po realizacji drzewa wyrażenia

Dzień	Godzina
Pn	9.15
S	9.15
Pt	9.15

SQL – język oparty na algebrze relacyjnej

- Wiele współczesnych systemów baz danych wykorzystuje język **SQL** (*ang. Structured Query Language* – strukturalny język zapytań) do wyrażania zapytań.

Operacja: $\pi_{\text{StudentID}} (\sigma_{\text{Zajęcia} = \text{„CS101”}} (\text{ZSO}))$

```
SELECT StudentID
FROM ZSO
WHERE Zajęcia=„CS101”
```

Operacja: $\pi_{\text{Dzień, Godzina}} (\sigma_{\text{Klasa} = \text{„Aula”}} (\text{ZK} \ \&\& \ \text{ZDG}))$

```
SELECT Dzień, Godzina
FROM ZK, ZDG
WHERE ZK.Zajęcia = ZGD.Zajęcia AND Klasa = „Aula”
```

Implementowanie operacji algebry relacyjnej

□ Suma, przecięcie i różnica:

- Można implementować analogicznie jak dla zbiorów.
- Należy przewidzieć sposób eliminacji duplikatów na pewnym etapie tych operacji.
- Można wykorzystać indeks.

□ Rzutowanie:

- Operacja wymaga przejrzania wszystkich krotek i stworzenia kopii pozbawionych składowych odpowiadających atrybutom, których nie ma na liście rzutowania.
- Po wyznaczeniu rzutowania, np. $S = \pi_L(R)$, dla pewnej relacji R i liście atrybutów L , musimy wyeliminować duplikaty (stosujemy jedna z omówionych już metod).

Implementowanie operacji algebry relacyjnej

□ Selekcja:

- Wykonywanie operacji selekcji $S = \sigma_C(R)$ na relacji R , dla której nie zdefiniowano żadnych indeksów.
- Musimy przeanalizować wszystkie krotki w tej relacji w celu sprawdzenia warunku C .
- Jeżeli takie indeksy istnieją oraz można je wykorzystać do całkowitego lub częściowego sprawdzenia warunku C to bardzo przyspiesza to czas wykonania operacji.

□ Łączenie:

- Istnieje szereg metod łączenia, różniących się czasem wykonania.
- Tylko wymienimy: złączenie pętli zagnieżdżonej (*ang. nested loop join*), złączenie indeksowe (*ang. index-join*), złączenie przez sortowanie (*ang. sort-join*).
- Złączenie indeksowe wymaga istnienia indeksu na jednym z atrybutów wykorzystywanych do łączenia, złączenie przez sortowanie może być wykonywane na dowolnych relacjach.

Prawa algebraiczne dla relacji

- Podobnie jak w przypadku innych algebr, przekształcanie wyrażeń algebry zapytań umożliwia często „optymalizację” zapytań.
- Oznacza to, że możemy przekształcić kosztowne obliczeniowo wyrażenie w równoważne, którego obliczenie charakteryzuje się niższym kosztem.
- Podczas gdy przekształcanie wyrażeń arytmetycznych lub logicznych umożliwia niekiedy uzyskanie oszczędności rzędu kilku operacji, właściwe przekształcenia zastosowane do algebry relacyjnej może w znacznym stopniu skrócić czas potrzeby do wyznaczenia wartości wyrażenia.

Prawa dla łączenia:

- Operator łączenia jest w pewnym sensie przemienne, w innym nie jest. Jeżeli istotna jest kolejność atrybutów to nie jest, **S && R** ma inne kolumny niż **R && S**.
- Operator łączenia nie zawsze spełnia warunki prawa łączności.

Prawa algebraiczne dla relacji

□ Prawa dla selekcji:

- Najbardziej przydatne prawa algebry relacyjnej dotyczą operatora selekcji. Staramy się dokonywać selekcji na jak najwcześniejszym etapie.

- **Prawa przenoszenia selekcji** (*ang. selection pushing*)

$$(\sigma_C (R \ \&\& \ S)) == (\sigma_C (R) \ \&\& \ S)$$

$$(\sigma_C (R \ \&\& \ S)) == (R \ \&\& \ \sigma_C (S))$$

- **Prawo podziału selekcji** (*ang. selection splitting*)

$$\sigma_{C \ \text{AND} \ D} (R) == \sigma_C (\sigma_D (R))$$

- **Prawo przemienności selekcji**

$$\sigma_C (\sigma_D (R)) == \sigma_D (\sigma_C (R))$$

- **Operacje selekcji możemy przenosić poniżej sumy, przecięcia i różnicy zbiorów.**

„Gdzie przebywa J. Kowalski w poniedziałek o 9-tej rano?”

- Wykonanie tego zapytania wymaga przechodzenia pomiędzy czterema relacjami:
  - ZSO (Zajęcia-StudentID-Ocena)
  - SNAT (StudentID-Nazwisko-Adres-Telefon)
  - ZDG (Zajęcia-Dzień-Godzina)
  - ZK (Zajęcia-Klasa)
- Aby wykonać wyrażenie algebraiczne dla tego zapytania rozpoczniemy od złączenia „naturalnego” dla wszystkich czterech relacji.
  - ZSO && SNAT (porównując StudentID)
  - (ZSO && SNAT) && ZDG (porównując Zajęcia)
  - ((ZSO && SNAT) && ZDG) && ZK (porównując Zajęcia)
- Relacja wynikowa to: **{Zajęcia, StudentID, Ocena, Nazwisko, Adres, Telefon, Dzień, Godzina, Klasa}**

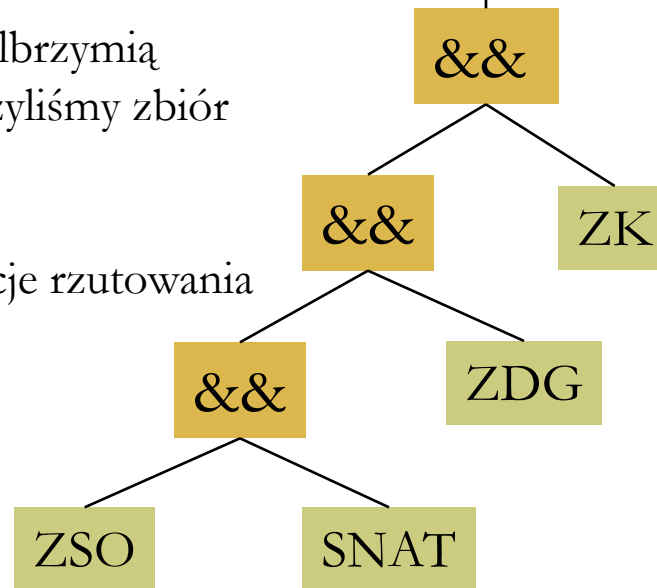
„Gdzie przebywa J. Kowalski w poniedziałek o 9-tej rano?”

π Klasa

σ Nazwisko = „J. Kowalski” AND Dzień=„M” AND Godzina=„9.00”

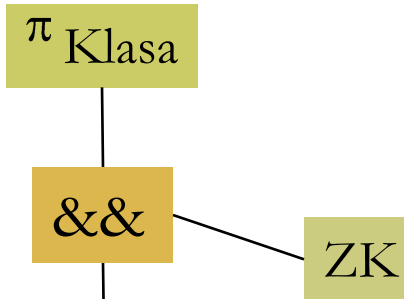
Skonstruowaliśmy olbrzymią relację oraz ograniczyliśmy zbiór danych do 1 krotki

Wykonaliśmy operacje rzutowania na jedną składową.

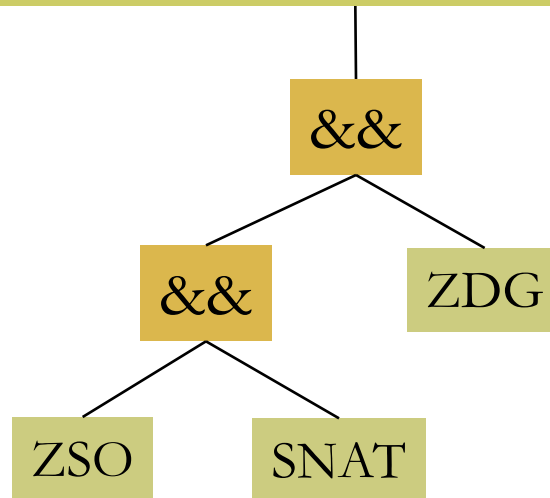

„Gdzie przebywa J. Kowalski w poniedziałek o 9-tej rano?”

Przenieść operacje selekcji
poniżej najwyższej operacji
łączenia z relacja ZK

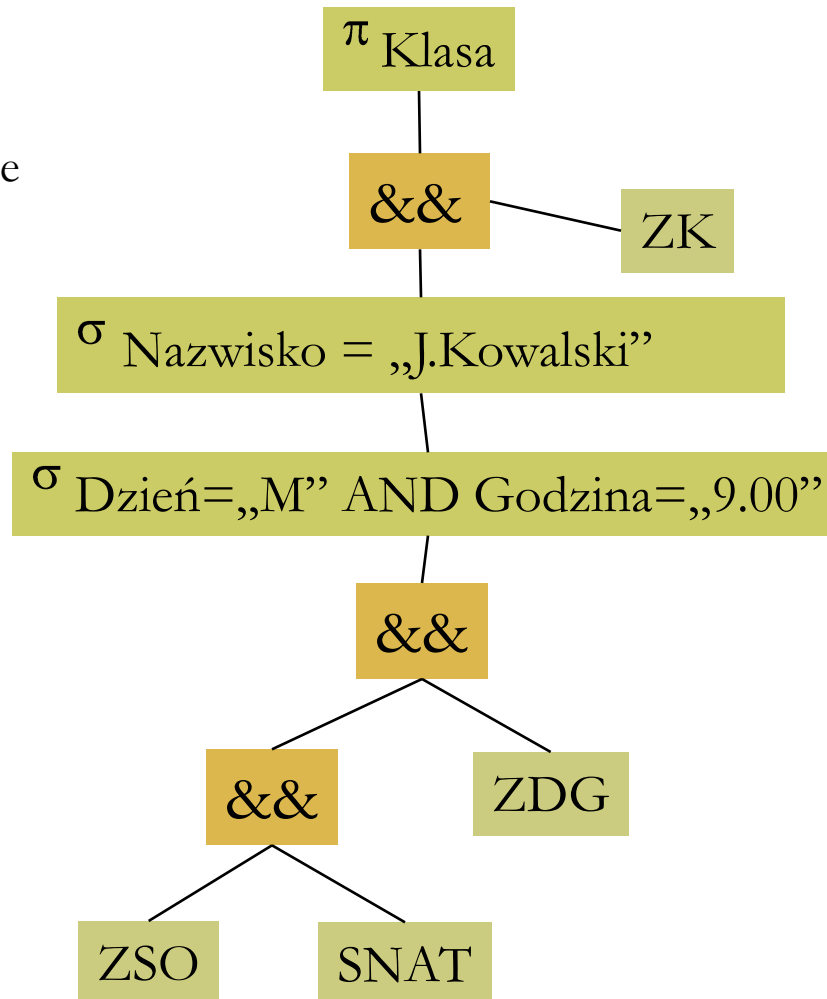

σ Nazwisko = „J.Kowalski” AND Dzień=„M” AND Godzina=„9.00”

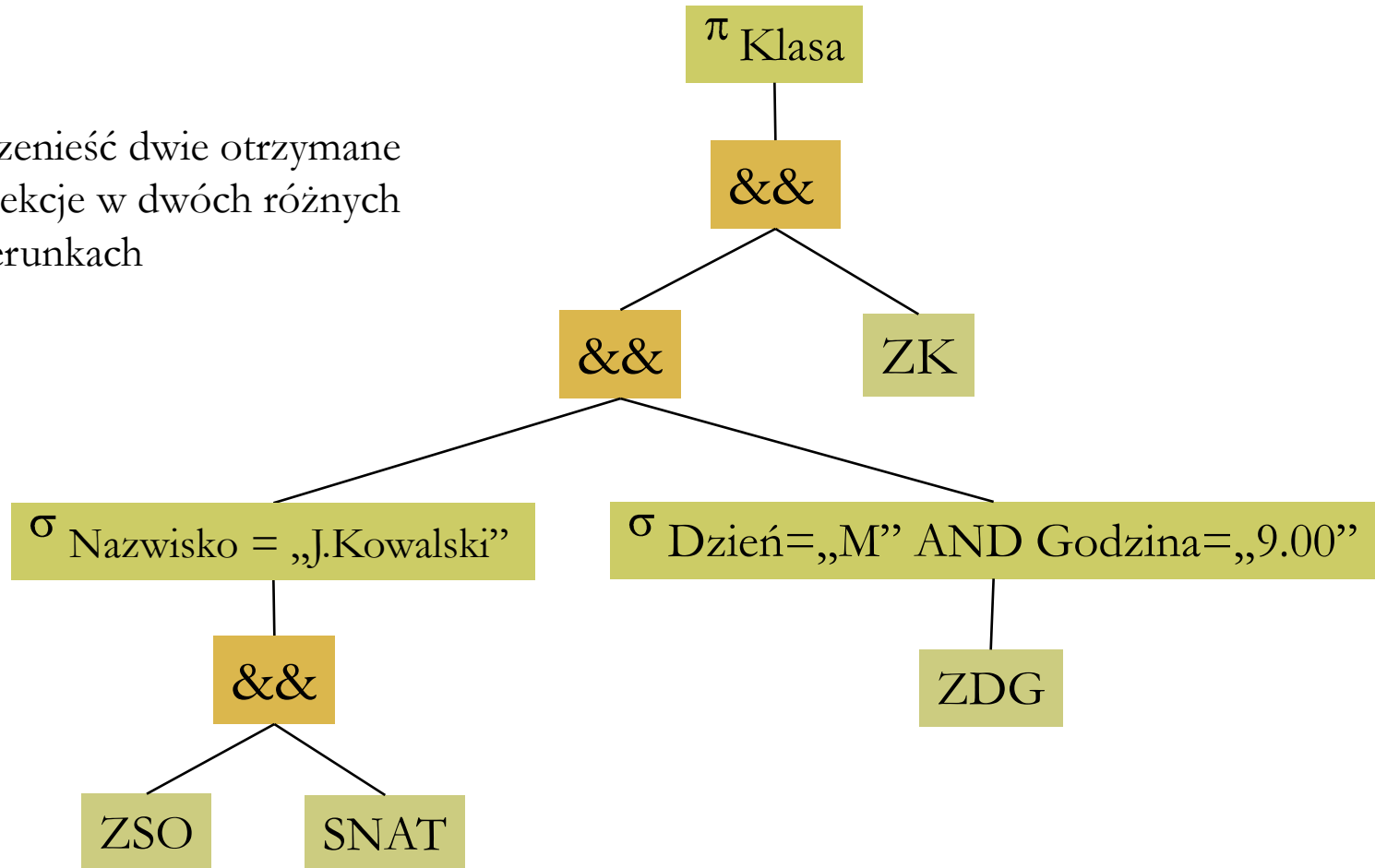
„Gdzie przebywa J. Kowalski w poniedziałek o 9-tej rano?”

Rozdziel selekcje

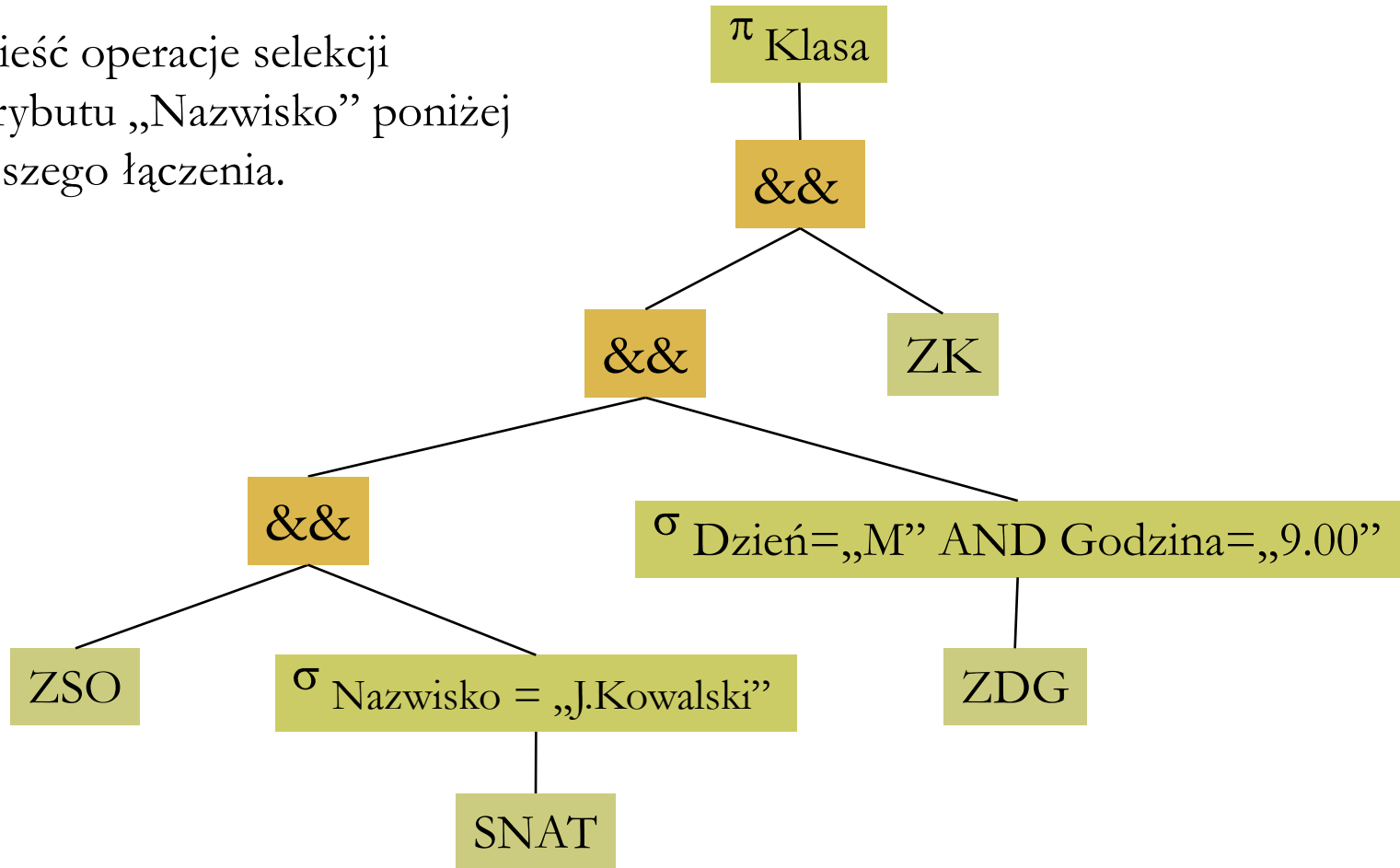
„Gdzie przebywa J. Kowalski w poniedziałek o 9-tej rano?”

Przenieść dwie otrzymane selekcje w dwóch różnych kierunkach

„Gdzie przebywa J. Kowalski w poniedziałek o 9-tej rano?”

Przenieść operacje selekcji dla atrybutu „Nazwisko” poniżej najniższego łączenia.

Prawa dla rzutowania

- Rzutowanie możemy przenosić poniżej sum:
  - $\pi_L(R \cup S) = (\pi_L(R) \cup \pi_L(S))$
- ale nie poniżej przecięć:
  - $\pi_L(R \cap S) \neq (\pi_L(R) \cap \pi_L(S))$
- **Prawo przenoszenia rzutowania:**

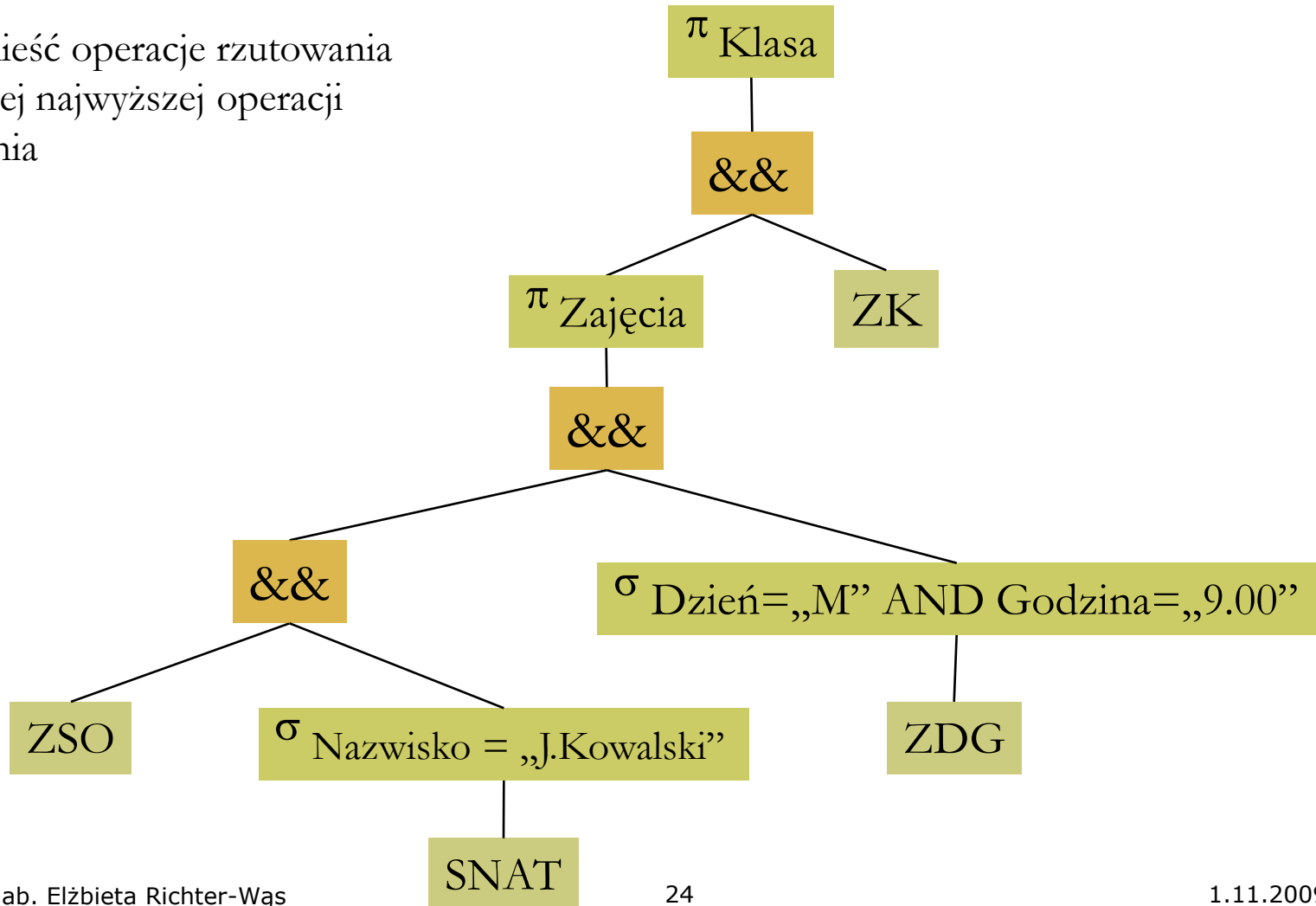
$$(\pi_L(R \underset{A=B}{\&\&} S)) = (\pi_L(\pi_M(R) \underset{A_i=B_j}{\&\&} \pi_N(S)))$$

M – lista atrybutów z listy **L**, które należą do schematu relacji **R**, plus atrybut **A**, jeśli nie ma go na liście **L**

N – lista atrybutów z listy **L**, które należą do schematu relacji **R**, plus atrybut **B**, jeśli nie ma go na liście **L**

„Gdzie przebywa J. Kowalski w poniedziałek o 9-tej rano?”

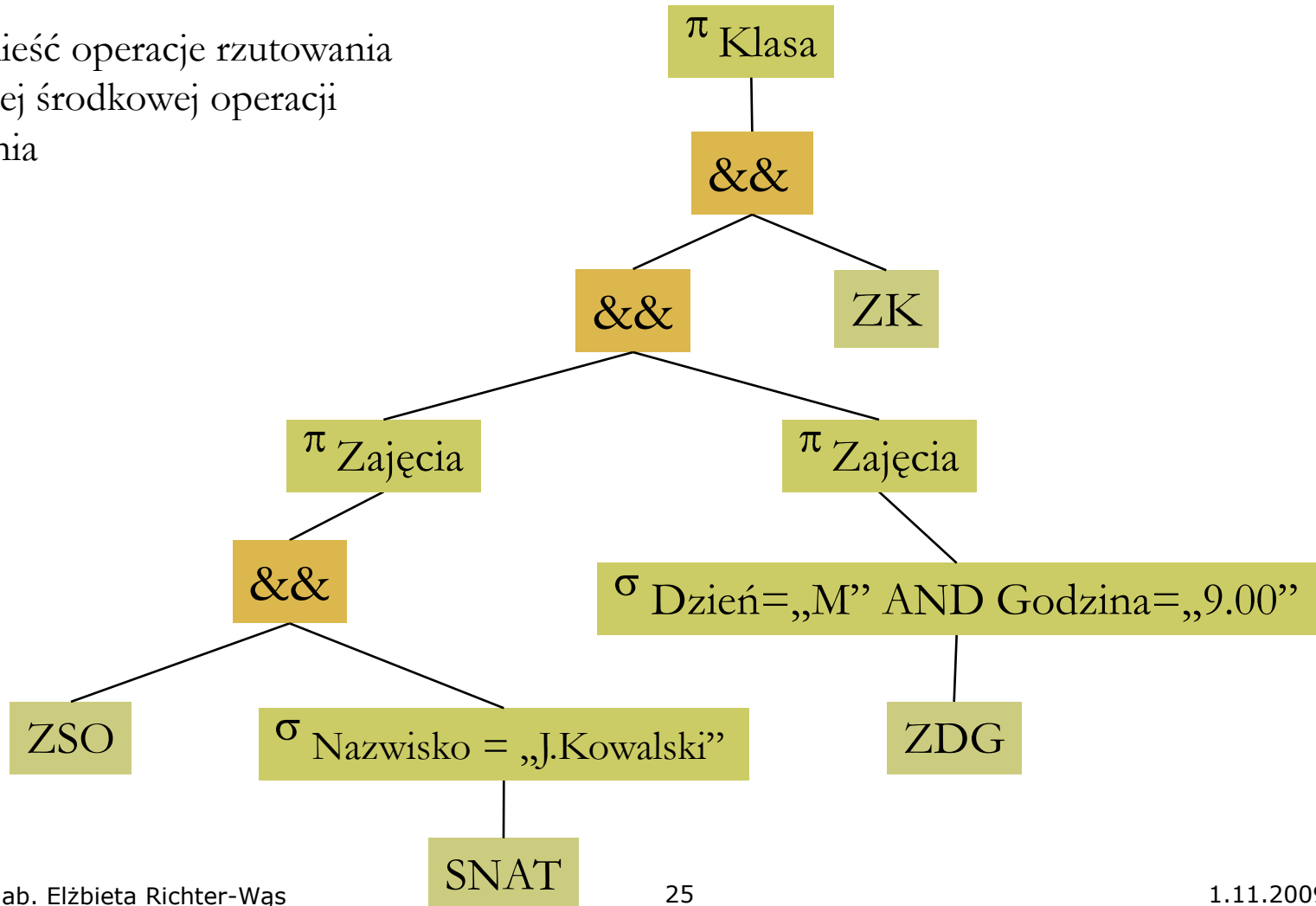
Przenieść operacje rzutowania
poniżej najwyższej operacji
łączenia

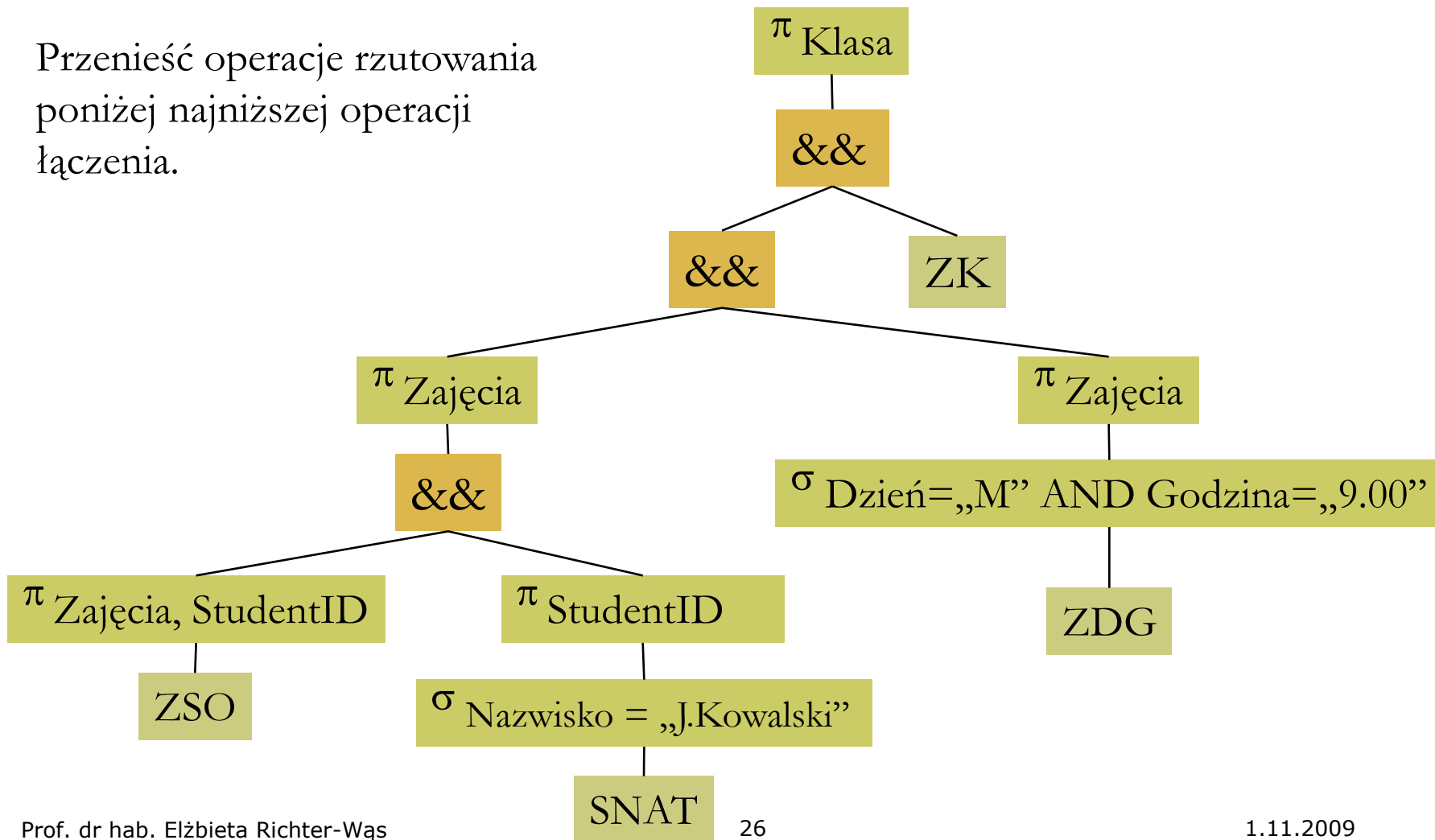
„Gdzie przebywa J. Kowalski w poniedziałek o 9-tej rano?”

Przenieść operacje rzutowania
poniżej środkowej operacji
łączenia

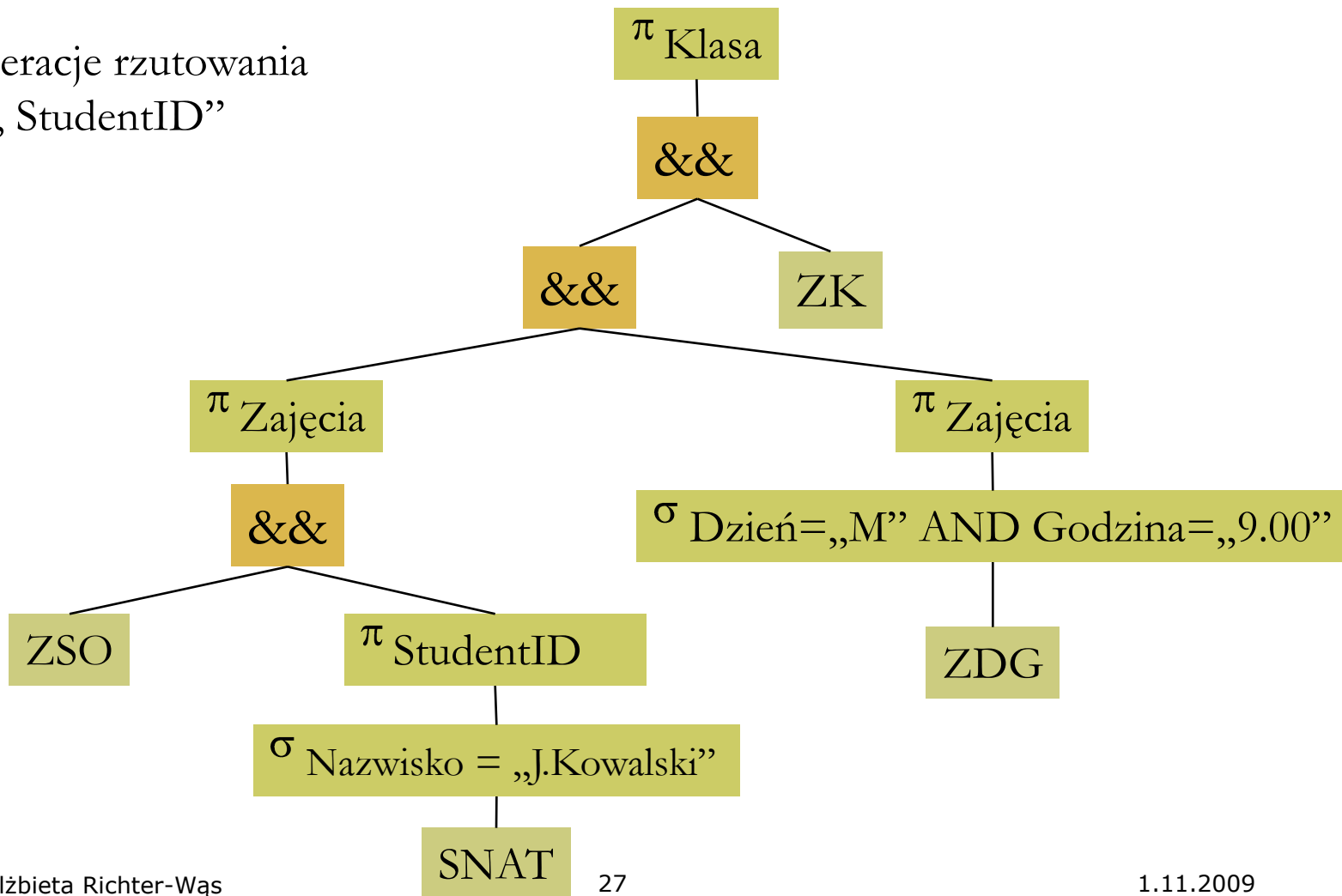
„Gdzie przebywa J. Kowalski w poniedziałek o 9-tej rano?”

Przenieść operacje rzutowania
poniżej najniższej operacji
łączenia.

„Gdzie przebywa J. Kowalski w poniedziałek o 9-tej rano?”

Usuń operacje rzutowania
 „Zajęcia, StudentID”

Podsumowanie

- ❑ Algebra relacyjna jest wysoko poziomową notacją definiowania operacji zapytań dotyczących jednej lub wielu relacji.
Głównymi operacjami tej algebry są: **suma, przecięcie, różnica, selekcja, rzutowanie i złączenie**.
Jest silną notacją wyrażania zapytań bez podawania szczegółów dotyczących planowanych operacji na otrzymanych danych.
- ❑ Istnieje wiele sposobów efektywnego implementowania operacji złączenia.
- ❑ Optymalizacja wyrażeń algebry relacyjnej może w znaczący sposób skrócić czas wyznaczania ich wartości, jest więc istotnym elementem wszystkich języków opartych na algebrze relacyjnej wykorzystywanych w praktyce do wyrażania zapytań.
- ❑ Istnieje wiele sposobów skracania czasu obliczania danego wyrażenia.
Najlepsze efekty przynosi przenoszenie operacji selekcji w dół drzewa wyrażenia.